

MUSTAFA UÇURUM'UN ESERLERİNİN KÖK DEĞERLER AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırma Makalesi

Ebru IRMAK* / Şerife KAFALI**

Geliş Tarihi: 27.11.2021 | Kabul Tarihi: 14.04.2022 | Yayın Tarihi: 27.06.2022

Özet: Türkçe eğitiminin temel amaçlarından biri dilsel ve edebî metinler aracılığı ile kök değerlerin eğitimle kaynaştırılarak öğrencilere ulaştırılmasıdır. Kapsamlı bir değerler eğitimi içinse sadece edebî metinler yeterli olmayabilir. Öğrenciye kazandırılacak değerler okuma kitapları ile desteklenmelidir. Kitaplar, öğrencilerin küçük yaşlardan itibaren bilinçli bir şekilde yetiştirilmesi için değerlerle donatılmış birer eğitim-öğretim aracıdır. Bu nedenle okutulacak kitapların değerler eğitimine uygun olması ve kök değerleri aktarabilmesi, millî ve evrensel değerler ile donatılması gerekmektedir. Değerler aynı zamanda toplumun yaşayışını, kültürünü, toplumsal dokusunu etkileyen ve gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlayan bir köprüdür. Dolayısıyla kuşaklar arasındaki uyumun taşıyıcısı ve ayrılmaz bir parçası olan değerler kitaplarda yer bulmalıdır. Bu çalışmanın amacı Mustafa Uçurum'un eserlerinin kök değerler açısından incelenmesidir. Çalışma kapsamında Mustafa Uçurum'un üç deneme ve bir anı olmak üzere dört kitabı kök değerler açısından incelenmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi modeli kullanılmıştır. Toplanan veriler betimsel analiz yöntemine göre incelenmiştir. Bu çalışmada Mustafa Uçurum'un kitaplarında yer alan değerleri içeren cümleler, Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) belirlenen kök değerlere (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik) göre sınıflandırılmış ve yorumlanmıştır. İncelenen dört eserde tüm değerlere yer verilirken en fazla sevgi ve dostluk değeri öne çıkmıştır. Adalet'in ise en az kullanılan değer olduğu gözlemlenmektedir. Alandaki diğer çalışmalar ile kıyaslandığında da adalet değerinin Türkçe eğitiminde kendisine daha çok yer bulması gerektiği bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Değerler eğitimi, kök değerler, Mustafa Uçurum, Türkçe eğitimi.

EXAMINATION OF MUSTAFA UÇURUM'S WORK IN TERMS OF FUNDAMENTAL VALUES

Research Article

Received: 27.11.2021 | Accepted: 14.04.2022 | Published: 27.06.2022

Abstract: One of the main purposes of Turkish education is to convey the fundamental values to the students by fusing them with education through language and literary texts. Only literary texts may not be enough to a comprehensive values education. The values that will be gained to the student should be supported by reading books. Books are educational tools equipped with values in order to raise students consciously from an early age. For this reason, the books to be read should be appropriate for values education and should be equipped with national and universal values so that they can transmit the fundamental values. Values are also a bridge that allows the life, culture and social texture of society to be passed onto future generations. Therefore, the values that are the carrier and inseparable part of the harmony between generations should find a place in the books. The aim of this study is to examine four works belonging to Mustafa Uçurum in terms of the fundamental values. Within the extent of the study, four books of Mustafa Uçurum, three essays and a memoir book, were

* Y. Lisans Öğrencisi; Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilimdalı, Türkçe Eğitimi Bilim Dalı, ebru.irmak20@gmail.com
 0000-0002-5384-4333

** Y. Lisans Öğrencisi; Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilimdalı, Türkçe Eğitimi Bilim Dalı, serife.kafali92@gmail.com
 0000-0002-1426-2373

examined in terms of the fundamental values. The study used the document analysis model, which belongs to the qualitative research method. The data collected in the study have analyzed according to the descriptive analysis method. In this study, the sentences including the values contained in Mustafa Uçurum's books were classified and interpreted according to the fundamental values (justice, friendship, honesty, self-respect, patience, respect, love, responsibility, patriotism and benevolence) determined by the Ministry of Education in 2019. While all values were included in four basic works examined, the values of compassion and friendship came forward the most. It was observed that the value of justice was used the least. Considering the literature of this study, it is recommended to have more place for more justice values in Turkish education.

Keywords: Values education, fundamental values, Turkish education, Mustafa Ucurum.

Giriş

Değer kavramı Güncel Türk Dil Kurumu sözlüğünde “bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet üstün, yararlı nitelikleri olan kimse” ikinci olarak “bir şeyin parayla ölçülebilen karşılığı, eder, paha; yaşama yön veren düzenleyiciler” üçüncü olarak ise “yüksek ve yararlı nitelik; kişinin isteyen, gereksinme duyan bir varlık olarak nesneyle bağlantısında beliren şey” şeklinde nitelendirilmiştir. Nitekim değer kelime olarak Latince Valere kelimesinden türemiştir. Valere kavramı köken bakımından Valiant: yiğit, kuvvetli, Valor: cesaret ve Valid: geçerli terimlerinden türemiştir. Kavram olarak ise layık, önemli ve güçlü olması gereken anlamlarına gelmektedir (Aydın, 2014, s. 42). Değer insan psikolojisi tarafından, bir şeyin istenilebilir veya istenilemez olduğunu sağlayan inançtır. Bu yönden bakıldığında değer, dünyayı idrak etmek duygu ve bilgilerimizi düzen içine koymaktır (Güngör, 2000, s. 27).

Hökelekli'nin (2011) belirttiği gibi değerler davranışlara rehber olan inanç, kural, ilke ve standartlardır. Bireylerin toplum içerisinde edindiği yerinde, etkili, güzel, ahlaklı davranışların sergilenmesini sağlayan ilkelerdir. Sahip olunan değerler bireyde belli bir düşünce yapısı ve ideolojiler oluşturarak toplumsal hayat ve dünyadaki olayların anlamlandırılmasını sağlar. Toplum olmanın temelinde değerler vardır. Bireyler nasıl yaşamaları gerektiğini, varlıklarını hangi temel ilkeler doğrultusunda devam ettireceklerini ve toplumda kabul görmek için hangi unsurlar tarafından donanması gerektiğini değerler sayesinde kazanırlar. Bu nedendir ki değerler bireylere, değerli olanı ve tercih edilmesi gerekli olan şeyleri belirterek yol göstermektedirler.

Değerler davranışlara rehber olan inanç, kural, ilke ve standartlardır. Başka bir ifadeyle yerinde, güzel, etkili ve ahlaklı davranışların sergilenmesini sağlayan ilkelerdir. Ayrıca değerler toplumsal ve kültürel normlarından oluşmaktadır. Bu bağlamda kültürlenmiş birey, belli değerlere de sahip olmaktadır. Sahip olunan değerler ise bireyde belli bir düşünce yapısı ve ideolojiler oluşturarak toplumsal hayat ve dünyadaki olayların anlamlandırılmasını sağlar. Neticede de değerler ahlaki, toplumsal, dini, ekonomik, bilimsel, sanatsal ve siyasi olarak çeşitlenmektedir. Fakat bu değerlerin tümü ahlaki değerler ile ilişkili olmak zorundadır. Nitekim kurduğumuz ilişkilerde iyi-kötü ve doğru-yanlış şeklinde değerlendirmeler yaparız. Sonuç olarak değerler insan olarak ne

olduğumuz, ne ve nasıl olmamız gerektiği konusunda rehber olduğundan olgun, iyi insan, uyumlu ve üretken bir vatandaş olmanın temelidir (Hökelekli, 2011, s. 284-287).

Bireyler nasıl yaşanması gerektiğini değerler vasıtasıyla öğrenirler. Bu amaçla değerler bireye önemli olan ve tercih edilmesi gerekli olan şeyleri belirterek yol göstermektedir. Özellikle eğitim kurumu da değerler yoluyla öğrencilere, hayattaki önemli olguları ve yaşantılarını topluma uygun olarak şekillendirmede yol göstermektedir. Eğitim kurumunun yaptığı bu rehberlik de vatansever olma, temiz olma, sağlığına dikkat etme, düzenli olma, adil olma, yaratıcı olma, girişimci olma gibi değerlerin öğretilmesi eğitimin genel hedeflerindedir. Bu bağlamda değerler eğitimi uygulanmaktadır. Nitekim değerler eğitimi öğretim programlarının yanında örtük program kapsamında da yapılmaktadır (Akbaş, 2008, s. 10-11).

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından da değerler eğitiminin bir plan dâhilinde yürütülmesi için öğretim programlarında değerlere yer verilmiştir. Güncel olarak kullanılan 2019 güncel öğretim programlarının giriş bölümündeki çoğu başlıkta (Millî Eğitim Bakanlığı Öğretim Programları, Öğretim Programlarının Amaçları, Öğretim Programlarının Perspektifi, Değerlerimiz, Öğretim Programlarının Özel Amaçları ve Öğretim Programlarının Uygulamasında Dikkat Edilecek Hususlar) değerlere vurgu yapıldığı görülür. Ayrıca değerler; öğretim programlarının, Öğretim Programlarının Perspektifi bölümünde ayrı bir başlıkta yer alır. Değerlerimiz başlığı altında *“Değerlerimiz öğretim programlarının perspektifini oluşturan ilkeler toplamıdır.”* ifadesiyle değerlerin Öğretim Programındaki önemine vurgu yapılmıştır. 2019 Türkçe Öğretim Programı'nda da bu durum geçerlidir. Türkçe Öğretim Programı'nda değerler eğitimi için 10 kök değere belirlenmiştir. Bu değerler; adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverliktir.

Beland'ın (2003) ifade ettiği gibi değerler eğitimi alternatif olarak ahlaki eğitim, karakter eğitimi girişimidir. Öğrencilerin karakter gelişimini teşvik etmek, pedagojiler ve destekleyici yapılar oluşturmak için değerler eğitimi okullarda verilen eğitime dâhil edilmesi gerekmektedir. Bu eğitim öğrencilerde olumlu, etik ve toplum yanlısı eğilimler oluştururken akademik gelişimini, başarılarını ve yeterliliklerini desteklemelidir. Bu nedenle okulların eğitimde etkili olabilmesi için kasıtlı ve kapsamlı olmaları gerekmektedir. Okullarda verilen eğitimin bir sürü açık karakter hedefi vardır ve bu hedefler değerler eğitimi yoluyla gerçekleştirilmektedir (Berkowitz & Bier, 2005). Değerler eğitiminin amacı karakter eğitiminin uygulanması ve nihayetinde öğrencilerde karakter gelişiminin desteklenmesidir. Bu özellikleri gerçek anlamda bünyesinde barındırmayan bir okul iklimi ortaya çıkarsa, toplumsal bütünleşme ve karakter eğitiminin etkili olması pek olası değildir. Değerler eğitiminin metinler aracılığıyla aktarıldığı düşünüldüğünde ders kitapları ve okuma kitaplarının önem kazandığını görülmektedir.

Değerler eğitimiyle ilgili Türkçe ders kitaplarıyla ilgili çalışmalarda yapılmıştır. Doğan ve Gülüşen (2011) çalışmalarında ilköğretimde kullanılan 6-8. sınıf Türkçe ders

kitaplarında bulunan metinlerde değerlerin durumunu tespit etmeyi amaçlamışlardır. Eken ve Öksüz (2019) ilkökul kademesinde Türkçe ders kitaplarında kullanılan öyküleyici metinleri kök değerler kapsamında ele almışlardır.

Türkçe öğretimine yönelik diğer bir araştırma da Kardeş ve Cemal (2017) Türkçe öğretiminde yapılan değerler eğitime yönelik çalışmaları belirleyip bu çalışmalarda en sık rastlanan değerleri incelemişlerdir. Toplam 73 çalışmaya rastlanmakla beraber Türkçe öğretiminde değerler eğitimi çalışmalarında 127 değer incelenmiştir; saygı, sevgi ve yardımseverlik değerlerine sık rastlanıldığı sonucuna varılmıştır.

Bu araştırmanın amacı şair, yazar ve eğitimci olan Mustafa Uçurum'un kitaplarında yer alan kök değerlerinin incelenmesidir. Yazarın ilkökul dördüncü sınıf Türkçe kitabında yazısının yer alması kitaplarındaki değerlerin incelenmesi açısından önem taşımaktadır. Ayrıca Türkiye'nin çeşitli edebiyat dergilerinde şair ve yazar olarak yer alması, yazarın eserlerinin incelenmesini gerekli kılmaktadır. Değerler eğitimi kapsamında yapılan çalışmada, Türkçe Öğretim Programı'nda yer alan 10 kök değere göre Mustafa Uçurum'un eserleri incelenmiştir.

Araştırmanın kapsamında şu soruya cevap aranmıştır:

1. Mustafa Uçurum'un kitaplarında hangi kök değerlere yer verilmiştir?

1. Yöntem

1.1. Araştırmanın Deseni

Mustafa Uçurum'un kitaplarında yer alan kök değerlerin incelenmesini amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma yöntemine ait olan doküman incelenmesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi araştırma kapsamında incelenmesi amaçlanan olgu ve olayları içeren yazılı kaynaklarının analizini sağlayan bir modeldir (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 189).

1.2. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma kapsamında Mustafa Uçurum'un üç deneme ve bir anı türünde olan dört farklı kitabı incelenmiş ve kitaplardaki kök değerleri içeren cümleler belirlenerek çalışmada kullanılan veriler toplanmıştır. Yazarın belirtilen kitaplarının seçiminde hitap ettiği yaş grubu dikkate alınmıştır. Özellikle ortaokul ve lise öğrencilerine hitap eden yazarın eserleri, okul çağlarında karakterleri şekillenen öğrencilerin değerleri kazanmaları açısından önemlidir.

Çalışmada toplanan veriler betimsel analiz yöntemine göre incelenmiştir. Betimsel analiz önceden var olan temalara göre verilerin sınıflandırılmasını ve yorumlanmasını sağlayan bir yöntemdir. Bu çalışmada Mustafa Uçurum'un kitaplarında yer alan değerleri içeren cümleler çalışmanın geçerliliğinin ve güvenilirliğinin sağlanabilmesi için iki uzman görüşü alınarak, MEB 2019'in belirlediği kök değerlere (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik) göre sınıflandırılmış ve yorumlanmıştır.

Değerlere ilişkin tutum ve davranışları, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (TTKB) aşağıdaki gibi belirlenmiştir (MEB, 2019).

Adalet “Adil olma, eşit davranma, paylaşma...”

Dostluk “Diğerkâmlık, güven duyma, anlayışlı olma, dayanışma, sadık olma, vefalı olma, yardımlaşma...”

Dürüstlük “Açık ve anlaşılır olma, doğru sözlü olma, güvenilir olma, sözünde durma...”

Öz Denetim “Davranışlarını kontrol etme, davranışlarının sorumluluğunu üstlenme, öz güven sahibi olma, gerektiğinde özür dileme...”

Sabır “Azimli olma, tahammül etme, beklemeyi bilme...”

Saygı “Alçakgönüllü olma, başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, diğer insanların kişiliklerine değer verme, muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme...”

Sevgi “Aile birliğine önem verme, fedakârlık yapma, güven duyma, merhametli olma, vefalı olma...”

Sorumluluk “Kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma; sözünde durma, tutarlı ve güvenilir olma, davranışlarının sonuçlarını üstlenme...”

Vatanseverlik “Çalışkan olma, dayanışma, kurallara ve kanunlara uyma, sadık olma, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma, toplumu önemseme...”

Yardımseverlik “Cömert olma, iş birliği yapma, merhametli olma, misafirperver olma...”

2. Bulgular

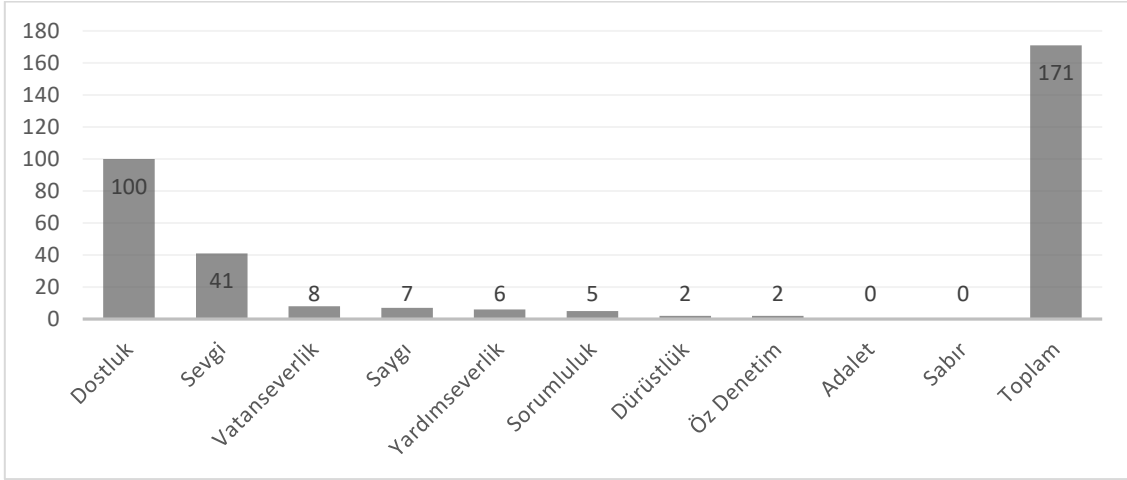
Mustafa Uçurum'a ait olan üçü deneme biri anı türünde olan dört kitabında ulaşılan kök değerler, araştırmanın bulgular kısmını oluşturmaktadır.

2.1. İrmaklarla Büyüyen Çocuk

İrmaklarla Büyüyen Çocuk adlı eser 128 sayfalık bir anı kitabıdır. Anılar kahraman anlatıcı ile çocuk kahraman tarafından aktarılır. Yazarın çocukluğunda tanıştığı Yeşilırmak'la başlayan serüveni diğer ırmakları tanımasıyla devam eder. İrmaklara duyduğu sevgiyi her zaman dile getiren yazar, her gittiği ortamda ırmaklarla buluşarak yaşadığı olaylara eserde yer verir. Anılarda geçen arkadaşların isimleri yerine arkadaş veya dost kelimelerini kullanarak dostluk değerini ön plana çıkaran bir eserdir. Ayrıca eserde ırmaklara ilişkin bilgilere de değinilmiştir. Eserde anılar resimlere aktarılarak okuyucu ile buluşturulur. Kitaptaki çizimler Ayşe Gıynaş'a aittir.

Şekil 1

Irmaklarla Büyüyen Çocuk Eserindeki Kök Değerlere İlişkin Bulgular

Şekil 1’den hareketle Irmaklarla Büyüyen Çocuk adlı eserde 10 kök değerden 8 tanesi yer almıştır. Adalet ve sabır değerini taşıyan ifadeler rastlanmamıştır. Eserde toplam 171 değer ifadesi bulunmuştur. Bu ifadelerden en çok dostluk değerine ait cümleler bulunurken en az ise dürüstlük ve öz denetim değerlerine ait ifadeler bulunmuştur.

Dostluk değerine “*arkadaş*” kelimesiyle sıkça yer verilmiştir. Bu doğrultuda, eserdeki değer ifadelerinin büyük bir kısmını %58,4 ile dostluk değeri oluşturmaktadır. Bunu takiben sevgi değeri %23,9; vatanseverlik %4,6; saygı %4; yardımseverlik %3,5; sorumluluk %2,9; dürüstlük ve öz denetim %1’lik oranla eserde yer almıştır. Adalet ve sabır değerlerine ait ifadeler eserde kullanılmamıştır. Aşağıda *Irmaklarla Büyüyen Çocuk* adlı eserdeki kök değerlerin geçtiği ifadelerle ilişkin bazı bulgulara yer verilmiştir:

- “Bana ırmaklar yoluyla bahşedilen bunca nimete şükrederek yeni ırmaklar, yeni dostlar ümidiyle yollara düşmeye devam ettim.” (s. 120) (**Dostluk değeri**)
- “Ben nerede ırmaklı bir şiir varsa onlara karşı daha bir sevgiyle yaklaşırım.” (s.85) (**Sevgi değeri**)
- “Ne kadar uzak, yoksul, hüznü topraklar olsa da insanın memleketi bir başkadır.” (s.86) (**Vatanseverlik değeri**)
- “Diğer topluluklar da bu kadar büyük bir arzuyla buraları isteyen kişilerle savaşmışlar, onların emeklerine saygı gösterip kendilerine yeni yurtlar aramaya devam etmişler.” (s.56) (**Saygı değeri**)
- “Köye dönünce dedem her zaman yaptığı gibi bize yetecek kadar balığı ayırdı, gerisini komşulara dağıttı.” (s.15) (**Yardımseverlik değeri**)
- “Çevre halkı artık bu konuda bilinçlenmiş ve çevredeki sayısız yuvaya özenle bakıyordu.” (s.116) (**Sorumluluk değeri**)

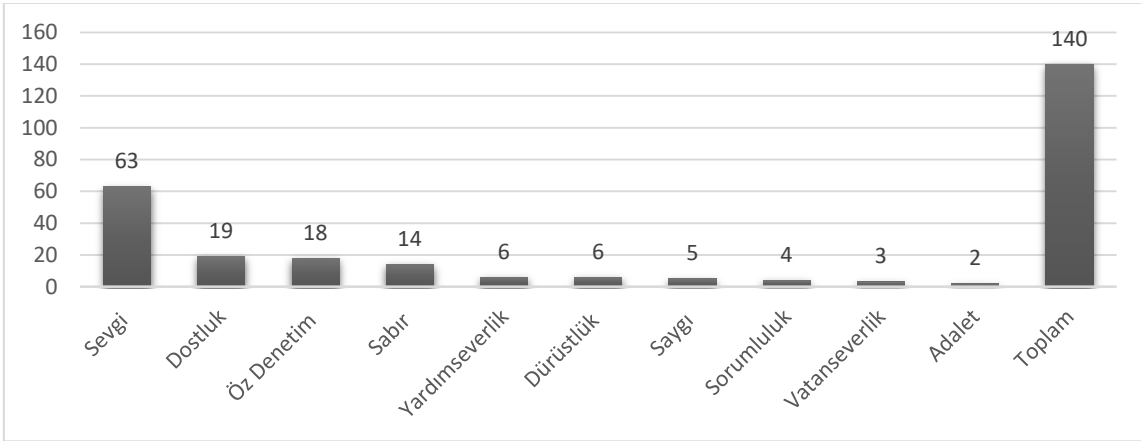
- “Ben bizlere sunulan tüm güzellikleri hissetmek için elimden geleni yapıyordum. Güzellikler kaybolmadan, her şeyi zamanında yaşamak için çaba sarf ediyordum.” (s.70) **(Özdenetim değeri)**

2.2. Esmerliğime Bakma

Esmerliğime Bakma adlı eser 132 sayfalık bir deneme kitabıdır. 37 ayrı denemeden oluşur. Yazar hayatından aldığı izlenimlerle oluşturduğu denemeler kendi iç sorgulamalarını içerir. Yazar sorgulamalarıyla öz denetim içerisine girer. Yaşadıkları olayları paylaşırken sevgiyi hep yanı başında tutar. Bundan dolayı eserde sevgi değerine sıkça rastlanmaktadır.

Şekil 2

Esmerliğime Bakma Eserindeki Kök Değerlere İlişkin Bulgular

Şekil 2'ye bakıldığında, söz konusu eserde 10 kök değerinin hepsine ait kök değerlerin bulunduğu söylenebilir. Eserde toplam 140 değer ifadesine rastlanmıştır. Bu ifadelerde en çok sevgi değeri yer alırken en az vatanserverlik ve adalet değerleri yer almıştır.

Değer ifadelerin oranına bakıldığında eserde, sevgi değeri %45 ile en çok rastlanan değer olurken %1,4'lük oranla adalet değeri en az rastlanan değer olmuştur. Diğer değer ifadelerine bakıldığında dostluk %13,5; öz denetim %12,8; sabır %10; yardımseverlik %4,2; dürüstlük %4,2; saygı %3,5; sorumluluk %2,8 ve vatanserverlik %2 oranıyla karşımıza çıkmaktadır. Aşağıda *Esmerliğime Bakma* adlı eserdeki kök değerlerin geçtiği ifadelerle ilişkin bazı bulgulara yer verilmiştir:

- “Bir bahar çiçeği gibi seviyorum çocukları... Dağıtabileceğim ne kadar sevgi varsa içimde onlara sunmak için dizlerime dermanlar aşıyorum.” (s.129) **(Sevgi değeri)**
- “Senin kalbinden sürgün oldum ilkin, deyip yeise kapılan, parmaklarımdan süt içmeye çağırıyorum seni, diyerek mutlu olan dostlarım var.” (s.52) **(Dostluk değeri)**

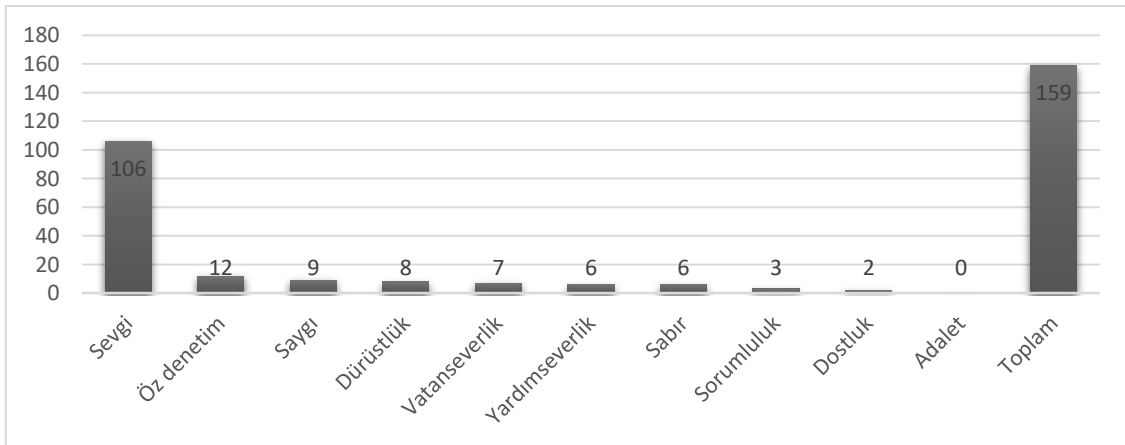
- “Kararımı vermişim, kararsızlığımı yenecektim. Denizden çok uzak bir yolda kara kara düşünerek giderken, kalsam mı gitsem mi diye bocalarken, yine kararsızlığıma yenildiğimi anladım.” (s.14) **(Öz denetim değeri)**
- “Uzun yıllar arayıp da bulduğum bir şeyi kaybetmemek için yumruklarımı sıkıyorum, ırmak kenarına gidiyorum, akan suyu seyredip ‘sabret kalbim’ diyorum.” (s.114) **(Sabır değeri)**
- “Bir çocuk koşar adım yanımdan geçerken, taşa takılıp düşüyor. Hemen kaldırıyorum çocuğu.” (s.47) **(Yardımseverlik değeri)**
- “Babam her zaman doğru sözden ve dürüstlükten bahseder bizlere.” (s.48) **(Dürüstlük değeri)**
- “Bugün öğrencilerle sessiz sinema oynuyoruz... Sınıfın en zeki öğrencisi, görevini en iyi şekilde yerine getirebilmek gayretiyle yerlerde yuvarlanıyor, belini kambur ediyor, saçını başını dağıtıyor, sonunda filmi anlatmayı başarıyor.” (s.87) **(Sorumluluk değeri)**
- “Sokaklarında yoksa da adımız, tanımıyorsa da kalabalıklar bizleri, biz geldik ve adımızı kaydettik deftere. Bekleyin artık bizi; Vatan borcu biter bitmez oradayız.” (s.34) **(Vatanseverlik değeri)**
- “Kendimiz için yaşamayı bırakıp herkes için yaşadıkça dünyanın bozulan dengesi yerine oturacak, terazinin ahengi dünyaya nizam getirecek.” (s.120) **(Adalet değeri)**

2.3. Şehirde Yeni Bir Rüzgâr

Şehirde Yeni Bir Rüzgâr adlı eser 159 sayfalık bir deneme kitabıdır. 40 ayrı denemeden oluşur. Yazar, eserde düşüncelerini ifade ederken içinde barındırdığı umut, sevgi, yalnızlık vb. gibi duygularla şekillendirir. Bu eserde de sevgi değerine sıkça rastlanmaktadır.

Şekil 3

Şehirde Yeni Bir Rüzgâr Eserindeki Kök Değerlere İlişkin Bulgular

Şekil 3'teki bulgulara bakıldığında 10 kök değerden 9'una ait bulguların olduğu görülür. Adalet değerine ait bulguya rastlanmamıştır. Eserde en çok sevgi değerine en az ise dostluk değerine yer verilmiştir. Yardımseverlik ve sabır değerlerine ait değer ifadelerine eşit sayıda yer verildiği görülmektedir.

Sözü edilen eserde geçen değer ifadelerinin taşıdığı oranlara bakıldığında ise sevgi değeri %66,6 en çok; dostluk değeri %1 ile en az orana sahiptir. Yardımseverlik ve sabır değerleri %3,7 ile eşit yüzdeye sahiptirler. Diğer değer ifadelerine bakıldığında öz denetim %7,5; saygı %5,6; dürüstlük %5; vatanseverlik %4,4 ve sorumluluk %1,8 oranına sahip olduğu görülmektedir. Aşağıda *Şehirde Yeni Bir Rüzgâr* adlı eserdeki kök değerlerin geçtiği ifadelere ilişkin bazı bulgulara yer verilmiştir:

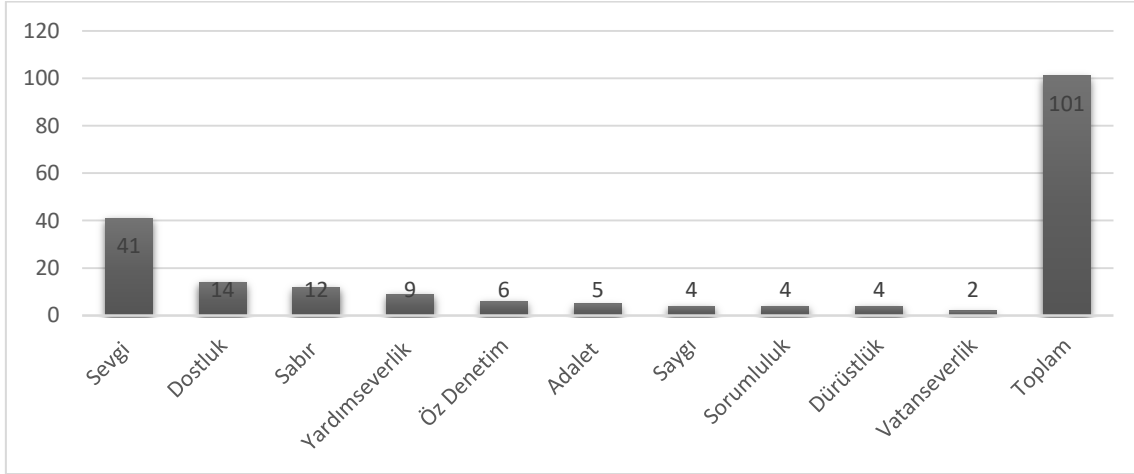
- “İçinde sevgisi olunca insanın, dünya bile ayrı hal alıyor.” (s.25) (**Sevgi değeri**)
- “Kararımı vermiştim, kararsızlığımı yenecektim.” (s.16) (**Öz denetim değeri**)
- “Sözün yanına sözü katışımız, saza ve söz sahibine anlamlar yükleyip hürmet gösterme hallerimiz bizim tarihimizin ilk yıllarına kadar gidebilir.” (s.156) (**Saygı değeri**)
- “O zamandan beri saklım gizlim olmasın diye meydanda kaldım hep.” (s.38) (**Dürüstlük değeri**)
- “Gurbet acıdır ve insan evini, sevdiklerini, doğup büyüdüğü yerleri, çocukluğunun geçtiği sokakları, yüzmeyi öğrendiği dereyi, altında soluklandığı ulu ağaçları ardından bırakırken kalbinin bir yanını da oraya bırakarak gurbete çıkar.” (s.157) (**Vatanseverlik değeri**)
- “Uzun yıllar arayıp da bulduğum bir şeyi kaybetmemek için yumruklarımı sıkıyorum, ırmak kenarına gidiyorum, akan suyu seyredip “sabret kalbim” diyorum.” (s.34) (**Sabır değeri**)
- “Keloğlan ne yapıp edip görevleri tamamlayıp her zaman padişahın kızıyla evleniyordu.” (s.150) (**Sorumluluk değeri**)

2.4. Deneme Çekimi

Deneme Çekimi adlı eser 108 sayfalık bir deneme kitabıdır. Bu eser 29 ayrı denemeden oluşur. Yazar, hayattaki deneyimlerinden hareketle düşüncelerini denemelerle anlatmıştır. Denemelerinde hayata karşı sorgulamalar yapan yazar düşüncelerini aktarırken en çok sevgi değerine yer vermiştir.

Şekil 4

Deneme Çekimi Eserindeki Kök Değerlere İlişkin Bulgular

Şekil 4'ten hareketle, eserde 10 kök değer hepsine ait değer ifadelerine rastlanmıştır. Rastlanan değerlerde en çok sevgi değeri yer alırken en az ise vatanseverlik değerine ulaşılmıştır. Bunun birlikte saygı, sorumluluk ve dürüstlük değerlerinin eşit sayıda olduğu görülmektedir.

Şekil 4'te sözü edilen eserin değer ifadelerinin yüzdelere bakıldığında, sevgi değeri %40,5 ile en çok; vatanseverlik değeri %1,9 ile en az yüzdeye sahip değerlerdir. Saygı, sorumluluk ve dürüstlük %3,9 ile eşit yüzdeye sahip değerlerdir. Diğer değer ifadelerine bakıldığında dostluk %14,8; sabır %11,8; yardımseverlik %8,9; öz denetim %5,9 ve adalet %5 oranına sahiptir. Aşağıda *Deneme Çekimi* adlı eserdeki kök değerlerin geçtiği ifadelerle ilişkin bazı bulgulara yer verilmiştir:

- “Sevgiye vakit ayırmak gerek. Sevgiyi bazen başköşeye koymak gerek.” (s.56) **(Sevgi değeri)**
- “Mahallelerinde dostluğun, kardeşliğin olduğu şehirler vardı bir zamanlar.” (s.94) **(Dostluk değeri)**
- “Bir oltanın ucunda Sakarya nehrinin sularının çağılısında beklemek denen sabrı öğrendiğim çok olmuştu.” (s.20) **(Sabır değeri)**
- “Yardımlaşmanın, komşuyu gözetmenin, bir oruçluya iftar etmenin Rabbin katındaki değeri büyüktür.” (s.80) **(Yardımseverlik değeri)**
- “Hani yalan da sayılmaz iyi biriyim.” (s.24) **(Öz denetim değeri)**
- “Sevginiz bol olsun, elbette hak edene.” (s.56) **(Adalet değeri)**
- “Herkes üzerine düşeni yaparsa, birey de toplum da düzelir düşüncesiyle kenetler insanları birbirine.” (s.28) **(Sorumluluk değeri)**
- “İçimiz dışımız bir olsun.” (s.71) **(Dürüstlük değeri)**

Mustafa Uçurum'un incelenen eserlerinde bulunmuş olan değerler aşağıdaki gibidir:

Tablo 1

Çalışma Kapsamında İncelenen Bütün Eserlerdeki Değerlerin Sayısal Dağılımı

Kök Değerler	Eserler (f)				Toplam
	<i>Irmaklarla Büyüyen Çocuk</i>	<i>Esmerliğime Bakma</i>	<i>Şehirde Yeni Bir Rüzgâr</i>	<i>Deneme Çekimi</i>	
Sevgi	41	63	106	41	251
Dostluk	100	19	2	14	135
Öz Denetim	2	18	12	6	38
Sabır	-	14	6	12	32
Yardımsızlık	6	6	6	9	27
Saygı	7	5	9	4	25
Dürüstlük	2	6	8	4	20
Vatanseverlik	8	3	7	2	20
Sorumluluk	5	4	3	4	16
Adalet	-	2	-	5	7
Toplam	171	140	159	101	571

Tablo 1'den hareketle Mustafa Uçurum'a ait 4 kitabında geçen kök değerler ele alınmıştır. MEB Türkçe ders programında yer alan kök değerler bakımından incelendiği çalışmada, bulunan değerler tablolastırılarak sayısal verilere dönüştürülmüştür.

İncelenen ilk kitap olan *Irmaklarla Büyüyen Çocuk* eserinde toplam 8 kök değere rastlanmıştır. Eserde toplam 171 değer ifadesi yer almaktadır. 100 tane değer ifadesiyle en sık rastlanan dostluk değeri olmuştur. İkinci sırada da 48 değer ifadesiyle sevgi değeri yer alır. Diğer kök değerlere ise az sayıda ulaşılrken adalet ve sabır değerlerine ait hiçbir bulguya yer verilmemiştir.

İncelenen ikinci kitap olan *Esmerliğime Bakma* adlı eserde 10 kök değerinin hepsine ait bulgulara ulaşılmıştır. Eserde toplam 140 değer ifadesi bulunmaktadır. Bu eserde ise 63 değer ifadesiyle en çok sevgi değerine ait bulgular yer almaktadır. Ardından dostluk (19), öz denetim (18) ve sabır (14) değerleri önde gelmektedir. Diğer değerlere ait bulgulara ise az sayıda rastlanmıştır.

İncelenen üçüncü kitap olan *Şehirde Yeni Bir Rüzgâr* adlı eserde 9 kök değere ait bulgulara rastlanmıştır. Eserde toplam 159 değer ifadesi bulunmaktadır. Kitapta 106 değer ifadesiyle sevgi değeri en çok geçen değerdir. Ardından Öz denetim (12) değeri gelmektedir. Diğer değerlere ait bulguların az sayıda olduğu görülür. Adalet değerine ait hiçbir bulguya ulaşılamamıştır.

İncelenen son kitap olan *Deneme Çekimi* adlı eserde 10 kök değerinin hepsine ait bulgulara ulaşılmıştır. Eserde toplam 101 değer ifadesi bulunmuştur. 101 değer ifadesiyle en çok değer ifadesinin sevgi değeri olduğu görülür. Ardından dostluk (14) ve sabır (12) değerleri gelirken diğer değerlere az sayıda rastlanmıştır.

Sonuç ve Öneriler

Sonuç olarak Mustafa Uçurum'un incelenen 4 kitabında hemen hemen her değere ait bulguların olduğu görülür. Genel olarak bakıldığında 4 kitapta da sevgi ve dostluk değerleri hâkim değerler olarak öne çıkmaktadır. En az bulunanların ise vatanseverlik, adalet ve sorumluluk değerlerinin olduğu görülmektedir.

Mustafa Uçurum'un eserleri incelendiğinde genel olarak adalet değerine az yer verildiği hatta bazı kitaplarda hiç yer verilmediği görülmektedir. Kemiksiz' in (2021), atasözlerindeki kök değerler üzerine yapmış olduğu çalışmada en az kullanılan değerlerin “adalet” ve “dürüstlük” değerleri olduğu sonucuna ulaşmıştır. Benzer çalışmalarda ortak olarak “adalet” değerine az rastlanması yazarların bu kavramı daha öz önemediklerini göstermemekle birlikte eserlerde daha sık geçmesi gerektiği de bir gerçektir.

Karakterli bir toplum oluşturmanın temeli ilkokul çağlarından itibaren verilen değerler eğitiminden geçmektedir. Değerler eğitiminin başarılı bir şekilde aktarılmasının yolu ise nitelikli metinlerin ve edebiyat ürünlerinin seçilerek öğrenci ile buluşturulmasıdır. Bu buluşmanın yeri öğrencilerin eğitim öğretim hayatları boyunca vakitlerinin büyük bir çoğunluğunu geçirdikleri okullardır. Toplumun hangi değerler ile donatmak ve şekillendirmek isteniyorsa kitapların ve kullanılan edebî metinlerin de aynı değerler doğrultusunda hazırlanması gerekmektedir.

Yetişen toplumu eğitirken yaratılmak istenen karakter eğitimini şekillendirecek olan öğretim programlarının disiplinler arası yaklaşım ile değerler eğitimi yapması gerekmektedir. Türkçe öğretim programında yer alan kök değerlerin de metinlerde yer verilmesi ve etkinlik temelli öğretimin yapılması öğretim sürecini daha verimli hale getirecektir.

Kaynakça

- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27.
- Altun-Akbaba, S. (2003). Eğitim yönetimi ve değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 7-17.
- Aydın, İ., & Yılmaz, K. (2014). *Eğitim yönetimi, denetimi ve politikası yazıları*. Pegem Akademi.
- Beland, K. (2003). *Eleven principles sourcebook: How to achieve quality character education in K-12 schools*. Character Education Partnership.
- Berkowitz, M. W., & Bier, M. C. (2005). Character education: Parents as partners. *Educational Leadership*, 63, 64–69.
- Bilgen, S. (2019). *Değerler eğitimi açısından Kutadgu Bilig* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hitit Üniversitesi.

- Develi, H., Belet D., & Türe, H. (2013). Dede Korkut hikâyelerinde yer alan değerler. *Sosyal Bilimler Dergisi Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(46), 294-321.
- Doğan, B., & Gülüşen, A. (2014). Türkçe kitaplarındaki (6-8) metinlerin değerler eğitimi bakımından incelenmesi. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 75-102.
- Eken N. T., & Öksüz, H. İ. (2019). İlkokul (1-4) Türkçe ders kitaplarındaki hikâye edici metinlerin Türkçe dersi öğretim programındaki kök değerler bakımından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(2), 384-401.
- Güngör, E. (2000). *Değerler psikolojisi üzerinde araştırmalar ahlâk psikolojisi, ahlâkî değerler ve ahlâkî gelişme*. Ötüken.
- İnce, Ö., Akkaya, M., Akkaya, N., & Şimşek, T. (2019). Klâsik edebiyat bağlamında Kutadgu Bilig'de değerler eğitimi. *Turkish Studies*, 14(4), 2397-2424.
- Kemiksiz, Ö. (2021). Kök değerler bakımından Türk atasözleri. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 495-518.
- Kalkışım, M. M. (2013). Kutadgu Bilig'de "adâlet" değeri. *Mavi Atlas GŞÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1, 91-98.
- Karagöz, B. (2017). Emin Özdemir'in çocuk kitaplarına değerler eğitimi bağlamında bir bakış: Bir çözümlenme çalışması. *Pamukkale University Journal of Social Sciences Institute*, 31, 63-85.
- Kardaş, M. N., & Cemal, S. (2017). Değerler eğitimi ve Türkçe öğretiminde değer eğitimi üzerine yapılan araştırmalara ilişkin kaynakça denemesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(16), 383-412.
- Kölelekli, H. (2011). *Ailede, okulda, toplumda değerler psikolojisi ve eğitimi*. Timaş.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2017). *Türkçe dersi öğretim programı*. MEB Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2019). *Türkçe öğretim programı*. MEB Yayınları.
- Sen, E. (2016). *Değerler eğitimi*. PİA Enerji Tem. Mad. Turizm Danış. İnş. Rek. San. Tic. Ltd. Şt.
- Tekşan, K. (2012). Türkçe dersi değerler eğitiminde Kutadgu Bilig'in kullanımı. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 13(3), 1-17.
- Ulusoy, K., & Dilmaç, B. (2016). *Değerler eğitimi*. Pegem Akademi.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin.
- Sevim, O., & Varışoğlu, B. (2012). Duygusal semantik farklılığa göre Atatürk Üniversitesindeki Türkçe öğretmeni adaylarının öğretmenlik mesleğine yükledikleri değerler. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 1(2), 27-37.

Zekerya, B., & Yücel, Z. (2012). Ahmet Efe'nin çocuk hikâyelerinde değer eğitimi ve hikâyelerinin Türkçe eğitime katkısı. *Turkish Studies*, 7(4-I), 1031-1049.

Çalışmada İncelenen Kitaplar

Uçurum M. (2017). *Deneme Çekimi*. Ankara: MGV Yayınları.

Uçurum M. (2017). *Esmerliğime bakma*. Kayseri: İncir Yayıncılık.

Uçurum M. (2017). *Irmaklarla büyüyen çocuk*. Konya: Kayalıpark Yayınları.

Uçurum M. (2018). *Şehirde yeni bir rüzgâr*. İstanbul: AZ Yayıncılık.

Araştırmacıların Makaleye Katkı Oranı Beyanı:
1. yazar katkı oranı: %60
2. yazar katkı oranı: %40
Çıkar Çatışması Beyanı:
Araştırmacılar arasında herhangi bir çıkar çatışması yoktur.
Finansal Destek veya Teşekkür Beyanı:
Bu çalışma için herhangi bir kurumdan finansal destek alınmamıştır.

Extended Abstract

Values that are desired to be given to individuals in the education process are given through teaching programs. In order to ensure integrity in education, there are common values called fundamental values in all curricula. In Turkish curriculum, fundamental values are generally given through texts. One of the main purposes of Turkish education is to provide students with fundamental values through linguistic and literary texts. Literary texts alone are not enough for a comprehensive values education. Values to be taught to students should be supported by reading books. Books are an educational tool prepared for the conscious education of students from an early age. For this reason, it is necessary for the books to be suitable for values education, to convey basic values, and to be equipped with national and universal values. An activity-based approach is more beneficial in transferring values.

Values are also a bridge that affects the life, culture and social fabric of the society and ensures that it is passed on to future generations. Therefore, the values that are the carrier and inseparable part of the harmony between generations should be included in the books. Mustafa Uçurum is a poet and writer from Tokat. In addition to his essays, memoirs and poetry books, he also has scripts in Turkish coursebooks. The aim of this study is to examine the works of Mustafa Uçurum in terms of fundamental values. Within the scope of the study, four books of Mustafa Uçurum, three essays and one memoir were examined in terms of fundamental values. "The Child Growing with the Rivers, Don't Look at My Brownness, A New Wind in the City and Trial Shooting" are the books examined. According to the works, the author often tells his memories in his books. In addition, he frequently includes the words "friendship, friendship and love" in his books. For this reason, the books were examined in terms of values education.

In the study, the document analysis model, one of the qualitative research methods, was used. The collected data were analyzed according to the descriptive analysis method. The data obtained according to the descriptive analysis method are classified and analyzed according to predetermined themes. In this study, sentences containing values in Mustafa Uçurum's books were classified and interpreted according to the values (justice, friendship, honesty, self-control, patience, respect, love, responsibility, patriotism and helpfulness) determined in the Turkish Language Curriculum (2019).

A total of 8 fundamental values were found in *The Child Growing With Rivers*, which is the first book to be examined. There are 171 value expressions in the work. Among 100 of those, "friendship" was the most common and the second one was "love" with 48 value expressions. While other fundamental values were used sparingly, "justice" and "patience" values were not included.

Findings of all 10 fundamental values were obtained in the second book, "Don't Look at My Brownness". There were 140 value expressions in total in the work. In this work, there were 63 value expressions and the most common findings related to the value of

"love". Then came the values of friendship (19), self-control (18) and patience (14). Findings for other values were found in small numbers.

Findings of 9 fundamental values were found in the third book examined, called "New Wind in the City". There were 159 value expressions in total. With 106 value expressions in the book, the value of love was the most frequently cited value. Then came the value of Self-control (12). It was seen that the findings of other values had been few. No sign of value of justice were found.

Findings of all 10 fundamental values were detected in the last book, Trial Shooting. A total of 101 value expressions were found in the work. Among 101 value expressions, it was seen that love was common the most. Friendship (14) and patience (12) values followed that, while other values were few in number.

As a result, while all values were included in each four works, the values of love and friendship came to the fore the most. Thus, it was concluded that the works of Mustafa Uçurum can be used in teaching the values of love and friendship.

The least common value is the justice. When compared with other studies in the field, it is a reality that the value of justice should find more place in Turkish education. As a matter of fact, qualified literary texts can be included in coursebooks in order to give the value of justice.

As a result, the works examined in the study can be included in value education. However, it is thought that a qualified learning would be achieved by reflecting on all the values within the texts that will be covered in coursebooks or as extracurricular resources in line with an activity-based teaching.